

MEÂYÏRU'L-KABÛL VE'R-REDD Lİ TEFSİRİ'N-NASSI'L-KUR'ÂNÎ
Abdulkadir Muhammed el-Huseyn, Şam Ü Şerîa Fak., Dâru'l-Gavsânî li'd-
Dirâsâtî'l-Kur'âniyye, Şam 2008, 807 sh., (Doktora tezi).

Fethi Ahmet POLAT*

Dr. Abdulkadir Muhammed el-Huseyn, Şam Üniversitesi öğretim üyesidir. Suriyeli müellif, 1971 yılında, Fırat vadisindeki Meyâdîn şehrinde doğdu. Şam Üniversitesi ile Medine'deki İslam Üniversitesi'nin Şerîa fakültelerini bitirdi. 1997 yılında Şam Üniversitesi Şerîa Fakültesi'nin Dirâsât Ulyâ bölümünden mezun oldu. Aynı yıl Ulûmu'l-Kur'ân ve's-Sünne kısmına yardımcı doçent olarak tayin edildi. 1998 yılında araştırmalarda bulunmak üzere Kahire Üniversitesi İlahiyat Fakültesine gönderildi. 2004 yılında tanıtımı yaptığımız *Meâyîru'l-Kabûl ve'r-Radd li Tefsîri'n-Nassi'l-Kur'ânî* (Kuran Nassının Tefsirinde Kabul ve Red Kriterleri) adlı doktora tezini tamamladı. Halen Şam Üniversitesi Şerîa Fakültesi'nde Ulûmu'l-Kur'ân ve's-Sünne kısmında öğretim üyesi olarak çalışan müellifin çeşitli dergilerde yayımlanmış ilmî makaleleri bulunmaktadır.

Meâyîru'l-Kabûl ve'r-Radd li Tefsîri'n-Nassi'l-Kur'ânî; giriş, iki bölüm ve sonuç kısmından oluşmaktadır. Giriş kısmında müellif, Kuran nassının özelliklerini ve icaz vecihlerini ele almakta, onun, diğer metinlerden farklı bir şekilde ele alınmasını gerektiren hususiyetlerine işaret etmektedir. İkinci bölümde dil felsefesinin konularına girmekte, yorumda aklî ölçütlerin neler olduğundan bahsetmektedir. Müellif, Kuran'ı anlamaya yönelik bir kimsenin yorum ameliyesinde Kuran'a özgü ne tür hususiyetler bulunması gerektiğine dair görüşler beyan etmektedir.

Kitap en temelde Müslümanların Hicaz bölgesinin dışına taşmaya başladığı dönemde karşılaştığı şu çok önemli sorunun cevabını aramak üzere kaleme alınmıştır: Kuran nassını anlarken metnin zahirî anlamlarına bağlı kalarak içtihadattan uzak mı kalınmalıdır (Ehl-i Hadîs); yoksa gerekli şartlara riayet etmek suretiyle içtihat imkânını sonuna kadar kullanmak mı gerekir (Ehl-i Re'y)?

Müellife göre, İslam ümmetinde bu tartışmanın tabii sonucu, Fıkıh Usûlü ilminin teşekkülü olmuştur. Vahyin nurundan yudumlamış olan Fıkıh Usûlü, İslam akılcılığının meydana getirdiği en önemli ilim dallarından biridir ve Kuran'ı anlamak için başvurulabilecek en sağlam yoldur. Dilbilimi gibi sosyal bilimlerin modern dönemde ortaya çıkan çeşitli kollarının, temeli itibarıyla sıradan beşerî metinler üzerinde bir anlam çabası ortaya koymak amacıyla olduklarından ve de içinde doğmuş oldukları sosyo-kültürel şartların tesirlerine açık olduklarından, Kuran'ı anlama noktasında yetkin oldukları söylenemez.

* Selçuk Ü İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı öğretim üyesi. e-mail: ahmetfethi@yahoo.com

Modern dönemde, metinleri anlama ve yorumlama noktasında pek çok öne-ri geliştirilmiştir. Örneğin, postmodernizmin yapısalcılıktan yapıbozumculuğuna kadar üretmiş olduğu edebiyat, Batı'ya öykünen bazı Müslüman ilim adamlarını etkilemiş ve bu yöntemlerin Kuran üzerinde uygulanmasına çalışılmıştır. Esasen bu yöntemler İslam dünyasına hiç de yabancı değildir; çünkü müellife göre, Batı'nın tecrübesine sahip Müslümanlar, benzer okuma örneklerine daha önceden rastlamışlar ve bunları reddetmişlerdir. Doğrusu bu tecrübelerin modern ve post-modern dönem yorum teorileriyle benzerliği azımsanamayacak ölçüdedir.

Kuran'ı anlamak için mutlak surette Arap diline ihtiyaç duyulduğu izahından varestedir; ancak dil bilgisi başlı başına yeterli değildir. Bir defa Kuran'ın kaynağı, modern dönemin yorum merkezli çabalarına muhatap olan diğer metinlerden farklı olarak, ilahidir. Kuran'ın Arap dili üzerinde tasarrufta bulunarak geliştirdiği ve kelimelerin etimolojik kökenleri üzerinde anlam genişlemeleri ya da daraltmaları yaparak yeni kavramsal anlamlara kavuşmalarına sebep olduğu da işin cabası... Dolayısıyla Kuran'ın dile getirdiği bu kavramsal çerçeveyi elde edememiş olan kuru bir dilsel okuma, müellife göre, Kuran tefsirinde makbul bir okuma şekli değildir.

Kuşkusuz, Kuran'ı anlamada ve ayetler arasında görünürde var olan çelişkili durumları çözmede akıl adil bir hakemdir. Ancak akıl, nisbî de olabilir mutlak da... Mutlak akıl, nas ile çelişkiye düşmez, kendisine itibar edilir. Oysa nisbî akıl, zaman ve mekân şartları ile kayıtlıdır, kendisine itibar edilmesi doğru olmaz. Kuran'ı anlamaya çalışırken ortaya çıkan teauruzların giderilmesinde başvurulan vasıta tevil olup kişisel arzular ya da mesnetsiz yorumlar tevile aynı anlama gelmemektedir. Tevilin de kendine göre şartları ve ilkeleri var olup bu şartları görmezden gelemez. Bunları atladığımızda biz abesle iştigal etmiş olurken nas da boşa düşmüş olur.

Kuran iki ayet grubundan oluşur; ilk grup, içtihat kapısını kesin olarak kapatan ve ikinci bir anlamı imkânsız kılan açık naslardır. Bu tür ayetler herhangi bir içtihadî tasarrufa açık olmayıp bunların olaylara tatbiki, sadece müşterek illet bağını tespit etmek amacına yöneliktir. İkinci gruptaki ayetler, içtihadî açıktır. Doğrusu onun tefsirini bütünüyle bilen, sadece Allah Teala'dır. Kullanın sorumluluklarıyla ilgili alanları daraltarak Kuran nassının anlam çerçevesini büzüştürmek isteyen her içtihat çabası merduttur; çünkü içtihat, bir alanı daraltmaktan çok genişletmeye yöneliktir. Kuran evrensel bir kitaptır; tüm insanları kapsayan hükümlerden oluşur. O, Allah'ın, yeryüzünde insanlarla yapmış olduğu son sözleşmedir; belirli bir zamanın ya da mekânın kitabı olarak görülemez.

Kuran son derece zengin ve yenilenebilir anlamlar hazinesidir. Onda-ki olağanüstü anlamlar asla tükenmez; bu açıdan bakıldığında Kuran'ın nihai anlamda tümüyle tefsir edilmiş olması düşünülemez. Bu sebeple içtihat kapısı sonuna kadar açıktır. Doğrusu onun tefsirini bütünüyle bilen, sadece Allah Teala'dır. Kullanın sorumluluklarıyla ilgili alanları daraltarak Kuran nassının anlam çerçevesini büzüştürmek isteyen her içtihat çabası merduttur; çünkü içtihat, bir alanı daraltmaktan çok genişletmeye yöneliktir. Kuran evrensel bir kitaptır; tüm insanları kapsayan hükümlerden oluşur. O, Allah'ın, yeryüzünde insanlarla yapmış olduğu son sözleşmedir; belirli bir zamanın ya da mekânın kitabı olarak görülemez.

Eser, bilimsel bir üslupla ve geniş bir kaynakçadan istifadeyle hazırlanmıştır. Özellikle son dönemde gerek İslam dünyasında gerekse Batı'da beşerî bilimlerde kaleme alınmış pek çok ilmî esere müracaat edilmiş olması, hem kadim hem de muasır eserleri yetkin bir şekilde kullanması, eserin en güçlü yanlarından biri olarak öne çıkmaktadır.